

ספורים עבריים

אכזריים, שונאי אמת ורודפי בצע, ואת העם הפשוט הארו כקבצנים עלובים, אשר כל הרוצה משפילם ומדכאם. אולם הספורים המובאים בספר זה לפני הקורא מגלים תמונה אחרת בתכלית. הם מעלים באוזנינו בת קול רחוקה והד עמום של עולם יקר, מלא אור ואהבה, יסורים וגבורה, יופי ומידות טובות, עולם שירד לבור צלמות, לשברנו ולהותנו. ערך הספר גדול איפוא הרבה יותר מספר מקרא גרידא, או אפילו מספר המסייע להבנת התפתחותם של הספור העברי ושל הלשון העברית. הספורים הנבחרים מחבבים על הקורא את חיי עמנו בעבר, יוצרים קשר נפשי עם יהודי הגולה ומגלים את האור העצום הגנוז בחיי אבותינו. כשמתחילים אנו לקרוא בספורים קטנים אלה שוב אין אפשרות לעזובם, ולא אחת נצבט הלב מהתרגשות של יגון וחמלה.

וכמה כאב ויסורים צפנו החיים היהודיים בגולה, וכמה גדולה האהבה אשר נתנה ליהודים כוח לעמוד בצרותיהם: אהבת אלהים, אהבת התורה, אהבת החיים, אהבת הבריות. העצבות אינה מלווה אותנו אך ורק כשקוראים אנו על הסבל והעיניים שבאו על ישראל מאת הגויים (הספורים "אושפיון" של סמואלי, "שושנה" של ברינין, "החצוצרה נתבישה" של ביאליק), אלא גם כשקוראים אנו על הקרע בין הדור הישן ובין הדור החדש ועל סבל האבות, שבניהם עזובים והלכו לדעות בשדות זרים, ואהדתנו מופנית לאו דוקא לבנים, אלא גם ובעיקר להורים האומללים. לבנו כואב כאשר מביאה אלינו "יללת הרוח" של סמולנקין את אנחות האם המטביעה את עצמה בנהר משום שבתה נעשתה מזמרת בתיאטרות הגויים. וכמה מזעזע את נפשנו כאב האם "ביום הכפורים" לפרישמון, ההורגת בעצם ידיה את בתה אשר סרה מדרכיה של בת ישראל כשרה. כמה נוגעת עד הלב זו תשוקת הלימוד של הילד יוסף ההולך "למקום תורה" (בספרו של גולדין) ומת עליה ממש ברעב ובחסור כל. ספורו של גולדין "למקום תורה" הוא מרגלית יקרה בספור העברי. הגה מצאירים לפנינו אנשים פשוטים אלמי עולם וענוי נפש, בעלי מידות נעלות, היכולים לשמש סמל ודוגמא לחיי מוסר קדושים ("ר" חיים בטלן" של שולמאן, "מתן בסתר" של א. ז. רבינוביץ, "נשמות אלמות" של פרץ, "מדלת העם" של ש. בן ציון); והנה רואים אנו בצידו דמויני, חי ומזעזע, ובלבוש סמלי אמנותי, את עמידתה של היהדות על גפשה בספרו המצויין של פיארברג "בערב". אפילו "הקבצן העוור" של מיידניק, שהקבצנות נהפכה לו למחלה כרונית, אינו מעורר בנו שנאה, רק רחמים וחמלה. מתוך ספוריו של מגדלי חדר למדן בהצלחה יתרה את הספור "עגלתו של תוספות יום טוב" שאינו מעמידנו בפרשת כסלון ובטלון, אלא מצייר לפנינו את חיי הנוער העברי הבריא בגולה, את אהבתו לחיים, לטבע ולבעל החי, את דרכי למודו בחדר ובישיבה, את סבלו ושמתו, את עניו ברכוש, אך את עושרו ברגשות אהבה ורחמים לכל די.

חשיבות רבה נודעת אפוא לקובץ ספורים זה. ראשית, הספורים נעימים לקריאה כשהם לעצמם. שנית, הם מלמדים במידה רבה על התפתחות הספור העברי. שלישית, הם מחבבים עלינו את אבותינו ואת חייהם ומעלים מקברות קדושינו בגולה את רוחם הזכה והטהורה ואת האור הגדול שהאיר בנפשם. רביעית, יש לספורים ערך חינוכי רב, בהוראתם מידות טובות והרגלי חיים משובחים, כגון: עזרה לזולת, צניעות, ענוה, אהבת הבריות, אהבת הורים ומורים, הסתפקות במועט, ועוד. ראוי איפוא לקרוא ספורים אלו בבתי הספר. נקודה, שהכרך השני, אשר יכלול את מבחר הספור העברי מביאליק ואילך, יהא נחן אף הוא בכל המעלות שהכרך הראשון השתבח בהן.

מנשה רבינו

מעשה רב עשה יצחק למדן בתחו לקורא ולחלמיד העברי ילקוט ספורים נבחרים מראשית ספרוהנו החדשה ועד ימינו*. מגמת המלקט לא היתה להוציא אנתולוגיה, או ספר לימוד, על התפתחותו של הספור העברי. מגמתו האחת של הספר, לדבריו של למדן היא: לשמש ספר מקרא לציבור הקוראים הרחב, ובכלל זה גם לנוער הבוגר והמתלמד. ספר מקרא ותו לא. משום כך לא נבחרו ספורים שהיה להם ערך לשעתם בלבד, או שיש להם רק חשיבות להבנת הסופר ויצירתו הכללית, או ספורים שתכנם האידיאולוגי, ההשכלתי, יכול לעניין מבחינה היסטורית, או מבחינת התפתחותן של הלשון והספרות העברית, אלא אך ורק ספורים היכולים לשמש גם היום חומד קריאה מעניין, המושך את לבו והתענינותו הבלתי אמצעית של הקורא.

בחירה זו, לפי קריטריון ספרותי אמנותי טהור, אילצה את המלקט לעשות עבודה רבה ולברר מתוך שפע המקורות הרבים את המובחר והמשובח והראוי ביותר לקריאה שיש בה משום הנאה אסתטית גם היום. ואכן, טרחתו לא היתה לשוא. הוא מצא כ"א ספורים של כ"א סופרים — ביניהם הידועים לכל, כגון: פרישמון, מגדלי, פרץ וביאליק; וביניהם הידועים פחות, כגון: סמואלי, אלעזר שולמאן ועודא גולדין — ורובם המכריע של הספורים מצטיין בכל סגולותיו ומעלותיו של הספור הטוב. יש ספורים שאינם נופלים מהטובים שבספרות העולם. האפשר למצוא בכ"א ספורים, שנכתבו בידי סופרים שונים ורחוקים זה מזה, קיום משותפים? האם יתכן הדבר שצדוף זה, מתוך הערכה אובייקטיבית, של כ"א ספורים שונים, יגלה תכונות משותפות העוברות כחוט השני בכל היצירות? לכאורה, אין לקנות לרציפות כלשהי במבחר מסוג זה, ואולם, ראה זה פלא! רובם המכריע של הספורים מהווה באמת רציפות אחדות. כי אע"פ שבחירתו של למדן היתה אובייקטיבית, היא הודרכה והותוותה ע"י יחסו של המלקט אל החיים וההוי היהודיים בגולה, המתוארים בספרות העברית, אותם חיים מסורתיים, מוצקים ואיתנים שעלתה עליהם יד הכורת האכזר.

והלא יודעים אנו גם יודעים מהי התמונה של החברה היהודית בגולה, שצייורה סופרי ההשכלה בחמת זעם ובשנף קצף, הם התקיפו את הרבנים וראשי העם ותארום כנוכלים

* מבחר ספורים מתוך ספרוהנו החדשה מראשיתה ועד ימינו. ספר ראשון: מפרץ סמולנסקין עד ח. נ. ביאליק. ליקט וסידר יצחק למדן, הוצאת יוסף שרברק, תל-אביב, תש"ז.